

Afwegingskader voor ethische dilemma's

Reflectie-instrument

◆◆ 1. VOORBEREIDENDE FASE

Beschrijf (heel) kort de casus of kwestie.

a. Wat is mijn spontane intuïtie bij deze casusbeschrijving? Waar komt deze vandaan?

b. Ik denk na over mijn persoonlijke ethische positie in deze casus. Wat is mijn professionele rol in dit geval? Ervaar ik spanning tussen beiden? Zo ja, waarom?

c. Wat is op het eerste zicht moeilijk voor mij in deze casus en waarom? Welke obstakels voor dialoog kom ik tegen of verwacht ik later tegen te komen (en hoe kan ik deze overwinnen)?

d. Ik sta stil bij mijn grondhouding.

Een kwaliteitsvolle professionele relatie ontstaat vanuit dialoog tussen de professional(s) en de gezinsleden. Menselijke verbinding, zelfbewuste positionaliteit en professionele interventie vormen drie aanvullende onderdelen in de grondhouding van de professional en moeten alle drie tegelijkertijd aanwezig zijn in deze werkrelatie van dialoog.

Menselijke verbinding

De hulpverleningsrelatie is een ontmoeting tussen personen en vereist daarom vertrouwen en veiligheid. Om deze menselijke verbinding te bereiken, tracht ik volgende zaken te doen:

Ik toon toegewijde betrokkenheid, authenticiteit en oprechte nieuwsgierigheid.	☐
Ik ga in dialoog om te ontdekken wat belangrijk is voor elk individu.	☐
Ik vertrek steeds krachtgericht vanuit de noden van cliënt(en), gezinsleden in hun context.	☐
Ik probeer mij zoveel mogelijk in te leven in het perspectief van cliënt(en), gezinsleden.	☐
Ik zie de mens voor mij en erken bestaande verschillen steeds op een respectvolle manier.	☐
Ik heb aandacht voor mijn eigen kwetsbaarheid en die van verschillende cliënt(en), gezinsleden.	☐

Zelfbewuste positionaliteit

Om een diversiteitsgevoel te ontwikkelen dien ik mij bewust te zijn van maatschappelijke locaties en machtsverhoudingen, alsook van de processen waardoor kennis en normen tot stand komen.

Ik ben mij bewust van mijn eigen sociale locatie en privileges als persoon.	☐
Ik kan en wil volwaardig erkenning geven aan andere referentiekaders en verklaringsmodellen.	☐
Ik tracht de "andere" steeds te zien als gelijkwaardig ondanks (machts)verschillen.	☐
Ik ga op professionele wijze om met mijn eigen "cultuurschok". (Observe, Listen, Enquire)	☐
Ik ontwikkel een kritische kijk op concepten zoals 'universaliteit' en 'neutraliteit'.	☐
Ik streef naar sociale rechtvaardigheid, en heb aandacht voor discriminatie en racisme.	☐

Professionele interventie

Ik tracht mijzelf bewust in te zetten als kern van mijn professionele interventies, op contextgevoelige, holistische en flexibele wijze.

Ik neem dialoog en overleg steeds als vertrekpunt om "samen zoekende" te zijn.	☐
Ik positioneer mijzelf (steeds opnieuw) bewust in mijn professionele en ethische rol.	☐
Ik ga bewust en professioneel om met mijn eigen grenzen en behoeften.	☐
Ik ga bewust en professioneel om met (verschillen in) waarden en normen.	☐
Ik stem de nodige interventierollen zoveel mogelijk af op de specifieke noden van elke casus.	☐
Ik maak per casus bewuste keuzes met oog op (meest) geschikte contextgevoelige interventies.	☐

Wat zijn voor jou belangrijke aandachtspunten in het aannemen van de bovenstaande grondhouding in deze casus? T.o.v. welke betrokkenen lijkt dit mogelijk een bijzonder aandachtspunt?

◆◆ 2. ANALYTISCHE FASE

Het is uitermate belangrijk dat onze ethische reflectie berust op betrouwbare, feitelijke en volledige informatie. Daarom starten we met een feitenanalyse.

- a. Welke zijn de voornaamste feitelijke elementen in deze casus? Onderscheidt daarbij duidelijk de feiten van jouw eigen interpretatie ervan en hoe je hier (positief of negatief) tegenover staat.

Feiten	Interpretaties	Beoordeling

Ontbreekt er nog belangrijke feitelijke informatie? Probeer deze door dialoog aan te vullen.

- b. Formuleer het precieze ethische dilemma waar je mee zit als een open of gesloten vraag.

"Kan ik ... ?" of "Wat is de beste manier om ... ?"

c. Maak voor elke betrokken partij duidelijk wat hun motieven zijn en welke normen daarbij betrokken zijn.

Wie zijn de betrokken partijen en wat zijn hun persoonlijke behoeften, interesses en motieven? Onderzoek ook voor elk van hen wat de sociale en culturele verwachtingen zijn van hun sociale omgeving en hoe sterk deze er voor de betrokken partijen toe doen. Indien van toepassing, welke zijn dan de wettelijke, religieuze, psycho-educatieve en andere normen die relevant zijn voor de verschillende partijen en waarover bijgevolg informatie nodig is? Bekijk ook zeker of er in deze casus waarden en waardenconflicten, persoonlijke limieten en/of wettelijk verplichte regels zijn die absoluut niet onderhandelbaar zijn, oftewel “de rode lijnen” in deze casus.

Wie	Persoonlijke motieven <i>Wat wil deze persoon? Wat vindt die belangrijk? Waar streeft die naar?</i>	Sociale verwachtingen <i>Hoe kijkt de omgeving hiernaar? Is er een gemeenschap wiens verwachtingen van belang zijn? Wat verwacht het netwerk?</i>	Relevante normen <i>Welke wettelijke regels, religieuze principes, wetenschappelijke, maatschappelijke, ... normen doen ertoe?</i>	Rode lijnen <i>Welke zaken zijn niet onderhandelbaar? Wie moet worden beschermd? Welke fundamentele waarden doen ertoe?</i>

- d. Verken samen met de betrokkenen de verschillende opties, benaderingen en/of oplossingen en schat de mogelijke effecten ervan in. Om deze effecten zo goed en volledig mogelijk in te schatten, bekijken we deze telkens vanuit het perspectief van de verschillende betrokken partijen.

Mogelijk opties	Beoogde hoofdeffecten	Mogelijke neveneffecten

◆◆ 3. EVALUATIEVE EN AANPASSINGSFASE

- a. Breng de verschillende intuïties en opties samen om in overleg met de betrokkenen tot een (gecombineerde) beslissing te komen waarmee jullie aan de slag kunnen. Is er een optie in het bijzonder die naar de voorgrond treedt? Of zijn er meerdere?

- b. Evalueer vervolgens deze optie(s) aan de hand van de elementen uit de grondhouding, met behulp van onderstaande "checklist".

Menselijke verbinding

Voelen de gezinsleden zich veilig en groeit jullie vertrouwensband?	☐
Wordt er aan hun noden tegemoet gekomen? Voelt het gezin zich geholpen?	☐
Werden/worden de verschillende gezinsleden actief betrokken in het dialoog-proces? Wie ontbreekt er eventueel?	☐

Zelfbewuste positionaliteit

Werd/wordt er volwaardig erkenning gegeven aan de referentiekaders van de gezinsleden? Herkennen de gezinsleden zich in de gekozen benadering, voelen ze er aansluiting mee?	☐
Wordt er op bewuste en verantwoorde(lijke) wijze omgegaan met macht en (machts)verschillen? Welke gevolgen hebben de gekozen benadering voor de bestaande machtsverhoudingen?	☐
Werd/wordt er op bewuste wijze omgegaan met de sociale locaties van alle betrokkenen? Hebben zij een gevoel van sociale rechtvaardigheid?	☐

Professionele interventie

Werden/worden de doelstellingen (voldoende) bepaald door en/of samen met de gezinsleden?	☐
Hou ik (voldoende) rekening met mijn eigen grenzen en behoeften?	☐
Worden de nodige interventierollen (voldoende) afgestemd op de noden van de verschillende betrokkenen? Is er (nog) een samenwerking noodzakelijk?	☐

Welke elementen uit de checklist kunnen nog bevorderd worden in de vooropgestelde aanpak?

c. Rekening houdend met het voorgaande lijkt de volgende aanpak me het meest aangewezen:

[illegible]

d. Blijf de gekozen aanpak verder evalueren, in dialoog, en stuur bij indien nodig.

Na verloop van tijd stellen we vast dat:

Na verloop van tijd stellen we vast dat: